

ÉRTEKEZÉSEK

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYI OSZTÁLYA KÖRÉBŐL

TIZENKILENCZEDIK KÖTET

AZ OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTETTÉK

GYULAI PÁL ÉS SZINNYEI JÓZSEF

OSZTÁLYTITKÁROK

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1907.

300905

MAGYARAKADEMIA
KÖNYVTÁRA

A XIX. KÖTET TARTALMA.

	Lap
1. BAYKR JÓZSEF. Egy magyar Eszther-dráma	1
2. HARASZTI GYULA. A renaissance francia szinköltészete és a szín- szerűség	31
3. THURY JÓZSEF. A közép-ázsiai török irodalom	93
4. MELICH JÁNOS. A brassói latin-magyar szótár-töredék	171
5. PE CZ VILMOS. A classica philologia jövője	207
6. HEGEDŰS ISTVÁN. Petrarca «Szózat»-ja és egyik latin költői levele	239
7. KÚNOS IGNÁCZ. Ada-Kálei török népdalok	261
8. CSEREP JÓZSEF. C. Julius Cæsar Commentariussainak folytatásai és Asinius Pollio	381
9. MELICH JÁNOS. Szikszai Fabricius Balázs latin-magyar szójegyzéke 1590-ből	419
10. KÉGL SÁNDOR. Dsaelál ed-Din Rúmí négysoros versei	563

ÉRTEKEZÉSEK ⁴⁴⁻

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.

AZ I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

RENDEZTE

GYULAI PÁL

OSZTÁLYTITKÁR.

XIX. KÖTET. I. SZÁM.

EGY MAGYAR
ESZTHER-DRÁMA.

BEVEZETÉSSEL

BAYER JÓZSEF

L. TAGTÓL.

Ára 60 fillér.

MAGYAR TUDOMÁNYI
KÖNYVTÁRA

BUDAPEST.

1904.

Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.

I. k. I. Tölgy: Solon adótörvényéről. 20 f. — **II. Tölgy:** Adalékok az attika törvénykönyvhöz. 20 f. — **III. Tarkányi:** A legújabb magyar Szentírásról. 40 f. — **IV. Szász K.:** A Nibelungének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. 20 f. — **V. Toldy F.:** Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladása. 20 f. — **VI. Vámbéry:** A keleti török nyelvről. 20 f. — **VII. Imre S.:** Geleji Katona István főleg mint nyelvész. 60 f. — **VIII. Bartalus:** A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. Hangjegyekkel. 1 K 20 f. — **IX. Toldy:** Adalékok a régebbi magyar irodalom történetéhez. 1 K 20 f. — **X. Brassai:** A magyar bővített mondat. 40 f. — **XI. Bartalus I.:** A felsőaustriai kolostoroknak Magyarországot illető kéziratai és nyomtatványairól. 40 f. (1867—1869.)

II. k. I. Mátray G.: A Konstantinápolyból legújabbban érkezett négy Corvin-codexről. 20 f. — **II. Szász K.:** A tragikai felfogásról. 40 f. — **III. Joannovics:** Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. 40 f. — **IV. Finály:** Adalékok a magyar rokonelelmű szók értelmezéséhez. 40 f. — **V. Tölgy:** Salomos Dénes költeményei és a hétszigeti görög népryelv. 40 f. — **VI. Zichy A.:** Q. Horatius satirái. 40 f. — **VII. Toldy:** Újabb adalékok a régebbi magyar irodalom történetéhez. 80 f. — **VIII. Gr. Kuun G.:** A sémi magánhangzokról és megjelölések módjairól. 40 f. — **IX. Seilády:** Magyar szófejtetések. 20 f. — **X. Szenivay S.:** A latin nyelv és dialektusai. 60 f. — **XI. Seilády Aron:** A deszterekről. 40 f. — **XII. Szovényi J.:** Emlékbeszéd Arvay Gergely felett. 20 f. (1869—1872.) — **III. k. I. Brassai:** Commentator commentatus, Tarlózatok Horatius satiráinak magyarázói után. 80 f. — **II. Szabó K.:** Apáczai Csérei János Barcsai Ákos fejedelemben benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében. 20 f. — **III. Szabó I.:** Emlékbeszéd Bitmitz Lajos felett. 20 f. — **IV. Vadnai:** Az első magyar társadalmi regény. 40 f. — **V. Finály:** Emlékbeszéd Engel József felett. 20 f. — **VI. Barna F.:** A finn költészetéről, tekintettel a magyar ösköltészetre. 80 f. — **VII. Riedl Sz.:** Emlékbeszéd Schleichner Ágost, külső l. tag felett. 20 f. — **VIII. Dr. Goldziher I.:** A nemzetiségi kérdés az araboknál. 60 f. — **IX. Riedl Sz.:** Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. 20 f. — **X. Gr. Kuun G.:** Adalékok Krim történetéhez. 40 f. — **XI. Riedl Sz.:** Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. 40 f. (1872—1873.)

IV. k. I. Brassai: Paraleipomena kai diorthomena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneide II-ik könyvére különös tekintettel a magyarra. 80 f. — **II. Bálint G.:** Jelentése Oroszország- és Anziában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. 40 f. — **III. Bartal A.:** A classica philologiaának és az összehasonlító árja nyelvtudománynak mívelése hazánkban. 80 f. — **IV. Barna F.:** A határozott és határozatlan mondatról. 40 f. — **V. Dr. Goldziher I.:** Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletre hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. 40 f. — **VI. Hunfalvy P.:** Jelentések: 1. Az orientalistáknak Londonban tartott nemzetközi gyűléséről. — **II. Budenz J.:** A németországi philologok és tanfélék 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről. 30 f. — **VII. Fogarasi J.:** Az új szokról. 30 f. — **VIII. Toldy F.:** Az új magyar orthologia. 30 f. — **IX. Barna F.:** Az ik-es igékről. 30 f. — **X. Szarvas G.:** A nyelvújításról. 30 f. (1873—1875.) — **V. k. I. Barna F.:** Nyelvészkező hajlamok a magyar népnél. 50 f. — **II. Brassai S.:** A neo- és paleologia ügyében. 60 f. — **III. Barna F.:** A hangsúlyról a magyar nyelvben. 60 f. — **IV. Ballagi M.:** Brassai és a nyelvújítás. 30 f. — **V. Szász K.:** Emlékbeszéd Kriza János l. t. felett. 50 f. — **VI. Bartalus I.:** Művészet és nemzetiség. 40 f. — **VII. Tölgy I.:** Aeschylus. 1 K 60 f. — **VIII. Barna F.:** A mutató névmás hibás használata. 20 f. — **IX. Imre S.:** Nyelvtörténelmi tanniságok a nyelvújításra nézve. 1 K 20 f. — **X. Arany L.:** Bérezy Károly emlékezete. (1875—1876.) — **VI. k. I. Mayr A.:** A lány aspiraták kiejtéséről a zendben. 20 f. — **II. Bálint G.:** A manduk szertartásos könyve. 20 f. — **III. Dr. Barna I.:** A rómnak satirájáról és satirairóiról. 40 f. — **IV. Dr. Goldziher I.:** A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében, összehasonlítva a keleti arabokéval. 1 K. — **V. Szász K.:** Emlékbeszéd Jakab István l. t. felett. 20 f. — **VI. Adalékok a m. t. Akadémia megalapítása történetéhez. I. Seilády I. II. Vassary K. III. Révész I. 1 K 20 f. — VII. Bartalus:** Emlékbeszéd Mátray Gábor l. t. felett. 20 f. — **VIII. Barna:** A mordvainak történelmi viszonyosságai. 40 f. — **IX. Tölgy:** Eranos. 40 f. — **X. Joannovics:** Az ik-es igékről. 80 f. (1876.) — **VII. k. I. Barna F.:** Egy szavazat a nyelvújítás ügyében. 1 K. — **II. Budenz J.:** Puharszky Lajos magyar nyelvész és filológus emlékezete.

EGY MAGYAR ESZTHER-DRÁMA.

BEVEZETÉSSEL

BAYER JÓZSEF

I. TAGTÖL.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1904.

Egy magyar Eszther-dráma.

(Olvastatott a M. Tud. Akadémia I. osztályának 1904. évi február 1-én tartott ülésében.)

A nyugat-európai nemzetek színészetének története kétségtelen bizonyossággal támogatja azon meggyőződésünket, hogy a világi színészet kialakulása, újabb iránya, nem magyarázható meg egyedül azon vándorkomédiások fölmerülésével, kik mint szellemiekben a hatrióknak, jocularoknak, mimusoknak, a maga tisztulatlanságában — bár időhöz, helyhez, közönséghez alkalmazkodva s így nem egy tekintetben finomodva is idők folytán — továbbvivői, fejlesztői voltak a népies játékoknak. Eme népjátékok alatt természetesen nem kizárólag színjátékok értendők, hanem némajátékok, erömutatványok, az ezermesterek szemfényvesztései, tánczos játékok, tableau, tornajátékok, fölvonulások stb. vegyesen. Kezdetben együtt, úgyszólván egy kezelés alatt volt mindaz, a mi ma ott található a vásáros bódék zsbongó tömegében és a mi azóta — az irodalom tisztító tüzén át salakjaitól megszabadítva — fölkerült a városok fényes színpadjaira és úribb, előkelőbb, jobban fizetni tudó közönséghez módosulva, ma már ott előkelőködik a fényesen fölserelt czirkuszok porondján, a nagyvárosi mulatóhelyek kis színpadjain.

Az arányok kisszerűsége és a közönség szerényebb igénye mellett könnyen elfért ez a tarkaság, ez a sokféleség együtt, egymás mellett. Éppen sokféleségében volt vonzó ereje, tarkaságában az a varázs, mely állandó hatását s így fönmaradását biztosította. A román és germán népeknél, hol ezen igazán népi alapokat fajbéli rátermettségökből kifolyólag szilárdaknak látjuk, ott csupán a megtisztulás folyamatjának kellett beállni, hogy létrejöjjön az a színészet, mely nem csupán a nép szája ize szerint tud mókázni,

hanem irodalmi magasb érdekek szolgálatába is mer szegődni. A fejlődés egymásutánjának itt van a legkényesebb pontja. Azt mondhatnók, ez az egyik ága a fejlődés folyamatjának. A forrás bőségesen buzgó, mellékvizek bőségesen táplálják a medret, de az út, melyet be kell majdan futnia, oly hosszú, hogy vagy arra lesz kárhoyztatva, hogy szük ágyában jelentéktelennek maradjon mindvégig, vagy moesárrá lapulván, nyomtalanul veszszen el valami síkság homokjában. De ott, hol egy hatalmas mellékág új mozgató erőt visz belé, ott megerősödvén, ellenállhatatlan erejével mély és széles új medret fog magának ásni s büszkén, méltóságosan folyik tovább, de többé nem a réginek, hanem az újnak hatalmas medre irányában. Csak ott, azon népeknél, hol e két irányú fejlődés találkozása világosan kimutatható s a fejlődés további folyamata az új, természetesb irányt követi, csak ott beszélhetünk népies alapon fejlődő, de új, magasb irányok felé törekvő drámáról és színészetről.

E termékenyítő elem a classikus mintákon kiformálódott és idővel színszerüvé is váló irodalmi dráma és iskolai színjáték.

A népies színjáték szerkezetében pongyola és eselekvényében a tarkaság, a sokféleség a fő. Inkább az érzéseket esiklandozza, mint a lelket gyönyörködteti. Főezélja a szórakoztatás s ezért eszkozeiben nem válogatós. A classikus nyomokon fejlődő irodalmi dráma és az iskolai színjáték feszes formák közt mozog, szintelen, egyhangú s inkább az észhez, mint az érzelmekhez és érzésekhöz akar szólni. A népies színészetben nagyon sok oly elem van, a mi a nézők szívét közelebb viszi azon előadókhöz, a kiket a társadalom fonák balitélete kiközösített magából. E szigorúság sokszor nagyon érthető, a mint a rokonérzést is az egyszerű lelkekben könnyen keletkező részvét ékeesen magyarázza. A könnyüvérség nyomán buján tenyészik a könnyelműség, a léhaság, az erkölcselenség, sőt a bűn is. A társadalmi formák nyüge nélkül élők tömegébe hamarosan beférkőzik a bomlás esirája, mely megmétélyezéssel fenyegeti a közerkölcsöket. E szabadon élöket csak egy lépés választja el a esavargóktól. A megélés bizonytalansága vadul dobálja ide s tova életük könnyü sajkáját a váratlan jólét bőségéből a bűnre esábitó koplalás sanyarú bójttjébe. E két véglet közt a jólét határt nem ismerő könnyelműsögre, a koplalás bűnre esábit. Hazátlanok, jogokon kívül állók, állandó tüzhely nélküliek.

A társadalom jól mulat mókáikon, de nem fogadja öket magába. Szívesen adja filléreit a nyujtandó élvezetért, de szeretetével, gyöngédségével adósuk marad. Nem esoda, habár kimondatlanul is, hogy kölesönös megvetés kap lábra. A színész lenézi közönségét, melytől garasait kapja, s a közönség megveti azokat, kik napi gondjai után fölvidítják. Valóban áldatlan egy állapot, melynek azonban meg kell változnia, haesak azt nem akarjuk, hogy a színészet a társadalomnak kiirtásra megért fekélye legyen, mert ebben a keserves helyzetben nincs emelkedés fölfelé, csak sülyedés lefelé, az élet sarába.

De míg odakint, mindezek daczára, az élet bizonyos varázsszal veszi körül az ég madaraiként szabadon élő színészt s bár megvetik a személyt, bámulják a mesterségük titkait s e titok csodás varázsa előtt tanácstalanul állanak: azalatt ez a varázs átrezgi az iskolák színjátszásra kedvet kapott tanulóinak szívét s az egyén megvetett voltától elkülönítve képzelt előadó művészetnek gyakorlása kívánatossá, majd divattá lesz.

Az irodalmi és iskolai dráma formás egyhangúsága s a népies színjáték formátlan derülete azt a két végletet jelentik, mely ha természetes módon fog összevegyülni, előáll a világi színjáték, mely lefejtven magáról a pedans formaság nyüjét, tetszetösen színszerüvé s irodalmilag is elfogadhatóvá váland. A világi komédiás az ő léhaságaival, könnyelműségével, az iskolai színjátész a maga romlatlan házias erkölcsöivel, az a másik véglet, melynek szintén ki kell egyenlítődni, hogy így az, a mi az egyiknél sok — a könnyelműség — mérséklődjék, megfinomuljon a másiknak gyermekiesen romlatlan tisztaságától.

Ott, hol az iskolai színjáték komoly művelökre, vérmérséklettől rátermett előadókra talál, az irodalmi dráma, előkelősége daczára, helyet követel a népszerűbb eposz és lyra mellett, ott együtt találjuk a népies, a formátlan színjáték megtermékenyülésének föltételeit. Ott, hol az iskolai színjátszás divatba jön s az iskolai előadók a nagyközönség — s nemesak szüleik és a tanárok — előtt mernek megjelenni s ekként a szabad ég alatti színpad mellett kezd komoly figyelmet érdemelni az iskolai színpad is, ott adva van annak a lehetősége, hogy a világi színészet salakjaitól megtisztuljon.

A megtisztulás folyamata akkor kezdődik, midön egyfelől a

csak kéziratossá dráma mellett már a nyomtatott is színre kerül, másfelől pedig, midőn az iskolák színpadjain kedvet kapott és gyakorlati ügyességet elsajátított tanultabb elemek is beállanak már a vándorkomédiások közé. De viszont az is kétségtelen, hogy csakis ott állanak elő drámára és színészetre egyaránt kedvező helyzetek, hol megvan mind az alsó, mind a felső fokon e két feltétel. Hiányozzék akár az egyik, akár a másik, a dráma és színészet nem fog nemzeti irányú fejlődést mutathatni.*)

Sajnos, a mi helyzetünk ez utóbbi. Nálunk megtörtént a tisztulási folyamat fölfelé, ha mindjárt kész idegen minták nyomán is, de nem talált lefelé semmi megtermékenyíteni valót s ezért csak akkor indult nálunk magasb fejlődésnek, midőn nyugat népeitől a kifejlés emelkedettebb fokán álló kész eredményeket vette át.

Nálunk tehát nem a czikkünk elején jelzett módon történik a fejlődés, hanem mesterségesen készült mederben haladt a maga útjain dráma és színészet. Főforrása odakint keresendő s csupán egy-két jelentéktelen mellekere található meg a hazai földben.

Innen magyarázható aztán, hogy midőn a véletlen, mint a jelen esetben, egy kéziratossá drámához juttat, melynek keletkezési idejét csak hozzávetőleg tudjuk a XVIII-ik század elejére tenni, tanácstalanul állunk azzal a másik kérdéssel szemben: hova illesztendő be legtermészeteszerűbben ez a dráma, mely iskolás készítőre vall, de a mely mégis arra való számítással készült, hogy a szabadban, nagy közönség előtt adják elő? Mintha nálunk a világi színészethiányával érzett szükségleten — tanuló ifjak akartak volna segíteni? Vagy tán a kóbor, az idegen nyelvű színészetet akarták volna helyéből kimozdítani? Vagy tán a régebben egyszerű iparosoktól

nyugati minták alapján előadott színdarabok nem felelvén már meg többé a nézők igényeinek, a tanultabb elem vette át azok szerepét s a dologhoz jobban értőktől írott színdarabokkal akarta a közönség magasb igényeit kielégíteni?

Csak valamelyest is megállható végeredményre legföljebb analogiák alapján juthatunk. Azért, midőn ez eddig egyetlen Eszterer-dráma szövegét alább közöljük s megkísértjük helyét kijelölni a fejlődés menetében, azt főként azért cselekeszszük, hogy íróársainkat rokonszövegek gyűjtésére serkentsük, mert csak így juthatunk végleges megállapodásra, csak így válhatik esetleg általános értékűvé az a következtetés, melyet egy egyedül álló adat alkalmával próbálunk levonni. Megtörténhetik, hogy ez az Eszterer-dráma oly nyomokra fog vezetni, melyeket adatok híján, eddig nem is kereshettünk s a magyar dráma történetébe egy teljes új elem fog beilleszkedni: a magyar tanuló ifjuság nyilvános színjátszása, kárpótlásul a polgároknak nyugaton divó színjátszásáért.

Eddigelé csak Erdélyben akadtunk annak nyomaira, hogy az első magyar színjátszó-társulat megalakulása előtt, egy-egy iskola növendékei, vagy ott a helyszínén, az iskola falain kívül a nagyobb nyilvánosság előtt tartották színi mutatványaikát, vagy pedig bejárták a szomszédos helyeket s vándorszínészek módjára ott mutatták be ügyességüket a színjátszásban.*) A műkedvelőskedésnek ez és egyéb neme hivatva volt a hiányzó magyar színészetet pótolni. Egyelőre a talajt kellett ügyszólván előkészíteni s mint az erdélyi példa igazolja, ez rövid időn sikerült is. Tán ez is egyik magyarázója azon ténynek, hogy miért sikerült a magyarországi színészetet az 1796-iki pesti balsiker után az erdélyi színészet segélyével új életre kelteni.

Kazinczy levelezéseinek egyik újabb kötetéből azt látjuk, hogy a XIX-ik évszázad elejével a Dunán túl is nyoma van egy ilyen fajtájú dilettanskodásnak, Sárközy István írja Kazinczynak 1811 május 11-éről: «Ujjságul írhatom: Itt a pallérozódás annyira ment, hogy nem csak a Főbb uraknál sok helyen vannak jól elkészült Theatrumok, mellyeken esmerősseikkel némely nevezé-

*) V. ö. *Petit de Julleville*: Les Comédiens en France au moyen âge, Paris 1885. és u. attól: La comédie et les moeurs en France au moyen âge, Paris 1886. — *Ed. Devrient*: Gesch. der deutschen Schauspielkunst, Leipzig 1848. I. Band. — *Ernest Maindron*: Marionettes et Guignols, Paris é. n. [1900.]. — *R. Proch*: Kurzg. Geschichte der deutschen Schauspielkunst, Leipzig 1890. — *E. Fournier*: Le Théâtre Français avant la Renaissance (1450—1550), Paris, é. n. — *M. Albert*: Les Theatres de la foire (1660—1789), Paris 1900. — *Marius Sepet*: Le drame chrétien au moyen âge, Paris 1878. — *A. Royer*: Hist. universelle du Théâtre, Paris 1869, I. kötet (II, III, IX, X. fejj.) és II. kötet (XVI, XVIII, XIX. és XXIII—IV. fejj.).

*) L. A magyar drámairod. tört. I. k. 49. és köv. lap. V. ö. Ferencki Zoltán: A kolozsvári színészet és színház tört. Kolozsvár 1897. 67—74. lap.

tessebb napokon jádzanak, — de még itt Kaposvárott is, összeváltván némelly ifjak a N. Vármegye Cancellistái és a Dominiumbeli Uraság *Deákjai* és fiatalabb Tisztviselői közzül s magok mellé vévén némelly városi fejr személyeket: az Uraság engedelméből a Hertzeg Szálájába (melybe Csokonai hajdan a Dorottyát bevezette) Theatrumot készítvén fel magok kezeivel, abban már egy néhány szép darabokat, naponként szembe tűnő elől menetellel, csupán az érdemes Publicum mulattatására producáltak. Jádzódták a többi közt az *Emberggyűlölet és megbánást*, a *Szép Uraniat*, a jövő Nepomuk napján fogják a *Szerecsen rabokat*: a többi nem jut eszembe. [A levél szélére még kettőnek, *Gyapai Márton*-nak és *Kiki a maga háza előtt seperjen*-nek a címét is oda írja.] De nem is oly esmerősek s nem oly derekak, circiter 8 v. 9 darabot.¹ Nem kevésbbé érdekes az is, mit Sárközy magáról az előadásokról mond: «Das ist alles — folytatja — was mann wünschen kann. Talán már csak meg tanulnak Magyarul! Még ugyan mondanak delezéget, déli termetet s több efféléket, de éppen ez által tanulnak, mert vannak, kik meg mondják efféle hibáikat s repetálva máskor jobban mondják.»

E híradás első fele kétseggivül a dunántúli úri házaknál divatos dilettans-előadásokra vonatkozik, melyek idegen nyelvűek voltak, a másik fele ellenben magát Kaposvárt érdeklí, hol magyarul játszanak. Az Esterházyak és Erdődyek nagyúri példájával lehetett a középosztályra s itt is az állandó színészetet a műkedvelők előadásai pótolták. Hogy a diákságot is belevonják, ez ismét csak azt jelentheti, hogy az iskolai színjátszásban gyakorlatot szerzett ifjuság lényeges eleme lehetett ezen előadásoknak.

Dr. Sebestyén Gyula úr szivességéből egy oly kéziratot drámával ismerkedtünk meg,² mely világosan bizonyítja, hogy a Dunán túl már a XVIII-ik évszázadban sem volt ismeretlen az olyan fajtájú színi játék, minőt eddig csak az erdélyi részekben tudtunk találni. Diákok állanak össze és a nyilvánosság előtt egy olyan

¹) A magyar színészet történetében mind ismert darabok a *Szép Urania* kivételével.

²) VIII. k. Budapest 1898, 489—490. lap.

³) A kérdéses Eszter-dráma egyik győri ismerőse útján került Sebestyén úr birtokába. Jelenleg a Nemz. Múzeumban; 1408. Quart. Hung.

darabot játszanak el, mely női szerepeivel nem illett ugyan teljesen az iskolai dráma keretébe, de kezdetleges szerkezetével mégis csak igazi eredő helyére, az iskolára vall, a nélkül, hogy iskolai dráma volna. *Tehát az iskolából kerül ki, a nép számára.*

Az alább teljes szövegében közlendő Eszther-dráma. Beköszöntő részében a 6—7. és 10—11-ik versszak érdekel közelebből. E két helyből két dologra egész bátran lehet következtetnünk: 1. hogy iskolás diákok játszották e drámát; 2. hogy nyilvános helyen («Piartzon») nagyobb közönség jelenlétében. A 13-ik versszaknak «Tisztelendő Tudós Ura» hihetőleg a darab szerzője s a társaság türelmes rendezője. Ugyanezen versszak ezen kijelentéséből «*ilyen esetekben*» nem fogy el ő benne a Tudomány ere... vajjon lehet-e az efféle előadások *gyakoriságára* joggal következtetni, eldöntetlenül kívánjuk hagyni, bár viszont egy ily előadás, ha mint rendkívüli eset fordul elő, valószínűnek tartjuk, hogy a Prolog ezt még inkább kiemelné és így elhíhető mégis, hogy többször lejöttek a «hegyről prófétálni» ezek a mi diákjaink.

Tán külön mondanunk se kellene, hogy ez a mi Eszther-dramánk szerkezetileg egészen kezdetleges, ha nem akarnánk éppen kezdetleges formájából keletkezése korára következtetni. Nyelvi tekintetben aligha régibb a XVIII-ik évszázad elejénél (bár átdolgozás is lehet), de szerkezete határozottan az iskolai drámák előtti technikára vall. Hiányzik belőle a drámai tagoltság: a felvonásokra, jelenetekre való kikerekítetttség. Csak a Prologus és Epilogus van külön jelezve, a többi mint valami elbeszélő költemény, egyfolytában van letárgyalva. A 14. 4-r. lapból álló kéziratot eredeti helyesírása szerint adjuk.

Az Ó-Testamentom könyveiben csak valamelyest járatos olvasó előtt első megtekintésre is szembe fog tűnni, hogy a mi Eszther-dramánk, Eszther könyvének nyomain halad. A második szembeötlő jelenség az, hogy e drámának semmi köze az Eszther könyve 9-ik Része 27—28. verséhez, hol elmondatik, hogy a zsidók «azokat a két napokat [Adár hónap 13-át és 14-ét] megszentelik az ő írások szerint» és hogy «megülik ezeket nemzetségről-nemzetségre, háznépről-háznépre, tartományról-tartományra, városról-városra. Ezek mondom a Purim napjai, el nem hagyattatnak a zsidók között és ezeknek emlékezete meg nem szűnik az ő nemzetségek között.» Tehát semmi összefüggésben sincs a zsidók Purim-

ünnepével.*) A szembeötlő harmadik jelenség, hogy drámánk az Eszther könyvének 1—7. Részében foglaltakra van építve s azzal végződik, a mivel a 7-ik Rész 10. v.: «Felakaszták azért Hámánt a fára, melyet Mardokeusnak csinált vala és a Király haragja megszűnik.» A történet drámai része tényleg itt ér véget, mert a mi ezután következik: Mardokeus bosszúja Eszther befolyása segítségével, a maga kiméretlen kegyetlenségével, vérfürdőjével, nem illik egy olyan közönség elé, mely fajilag nincs érdekelve a dologban.

Nagy gyöngéje a mi Eszther-drámánknak, hogy szerzője magában a Biblia szövegében önként kínálkozó drámai momentumokat teljesen kiaknáztatlanul hagyja. Így nem tudjuk meg, hogy Hadassa, «kit más névvel Eszternek hívnak vala», Abihailnak, Mardokeus atyja bátyjának a leánya, kit mint teljesen árvát Mardokeus neveltet föl, és hogy Mardokeus megparancsolta neki, hogy «sem atyafiait, sem nemzetségét ne mondja vala meg». (II. R. 7. és 20. v.) E nélkül alig érthető Mardokeus nagy befolyása Eszterre. Vagy drámairónk föltételezte volna ennek biztos tudását hallgatóinál? Alig hihető, de ha úgy volna is, drámai szempontból hibás. Ép ilyen drámailag kihasználatlan indíték, hogy Mardokeus azért nem hajt térdet-fejet Hámán előtt, «mert megmondotta vala nekik [t. i. a Király szolgálóinak], hogy ő 'Sidó volna» és aztán ezért akarja Hámán a zsidók elpusztítására való engedélyt Asverustól kinyerni, hogy bosszúja ne látszassék egyéni, hanem fajgyűlöletből fakadottnak. (II. R. 4—5—6. v.)

Nem kisebb a mulasztás, hogy szerzőnk a IV. R. 13—14. versben foglaltakat is figyelmen kívül hagyja. Mardokeus ugyanis jól sejti, hogy midőn a zsidók üldözésére vonatkozó parancsot foganatosítani fogják, a Hámántól gyűlölt Eszter is áldozatul fog esni. Ezért a Biblia szövege szerint ezzel a figyelmeztetéssel akarja Esztert pártfogásra serkenteni: «Ne gondold a te szívedben, hogy te megmaradhatsz a Király házában a többi 'Sidókon kívül.» Mert ha e

*) Lásd az Isr. Abrahams: The Jewish Life ez. munkájából fordított következő érdekes cikkeket: A Purim-játékok és a héber dráma ford. N[eumann] J[enő]. A Jöcö című hetilapban. Szerk. Dr. Weiszburg Gyula, I. évfolyam 1897. év 10. és 11. szám. Lásd u. o. 11-ik szám Dr. Weisz Miksa ily ez. cikkét is: Purimok.

mostani időben ezt elhallgatod, másunnan léssen könnyebbségek és szabadulások a 'Sidóknak: te pedig és a te atyáid háznépe elveszték és ki tudja, talán csak e mostani időért emelttél Istentől a birodalomra.» Mardokeus tehát Eszterben az isteni küldetésében való hitet akarja fölkelteni s midőn nemzete érdekeinek védelmezésére hívja föl, elébe állítja az egyéni elpusztulás kilátásának rémeit is. Mily kínálkozó alkalom a — jó drámairónak, hogy a hiúságot eszményi magaslatra emelje, az egyénileg való megsemmisülés kilátásainak emlegetésével.

Minő kínálkozó momentum az is, a király kegyetlen határozatának megokolására, hogy midőn Hámán hasztalan könyörg Eszter előtt életéért, kötségbeesésében Eszter ágyára rogy. A Király visszajön s meglátva Hámánt ezen helyzetében, oda kiált: «Nemde a Királyné asszonyt is meg akarod-e szeplősíteni én előttem e házban?» S midőn e vádat a körülötte lévők hallják, «a Hámán ortzáját befedik: hogy a Király ne látna». Ezt a mulasztást legföljebb az menti, hogy az érzéki szerelem indítékait óvatosan kerültek e kor más nemzetbeli iskolai drámairói is.

Mind e felsorolt adatokból ki fog tűnni, hogy a mi «Tisztelendő Tudós Urunk» nemcsak hogy maga nem tudott ily drámai elemeket a darabjába beleszőni, de még a kínálkozókat se aknáztá ki. Dialogizálja a Biblia szövegét s csak a főbb dolgokra szorítkozik. Hihetőleg két okból: előadói fiatalságára és hallgató közönségének fogyatékos műveltségére tekintettel. De az se lehetetlen, hogy hozzá való képessége sem volt, bár némi lyrai emelkedettséget egyes helyeitől nem lehet eltagadni. (Pl. 65—74. v.)

Az alábbiakban megkíséreljük a mi Eszther-drámánk külső szerkezetét összeállítani és megjegyezzük előre is, hogy előbb készült szerkesztésünk föltűnően hasonlít Hans Sachs Eszther-drámájának azon szerkezetéhez, melyet Schwarz Rudolf derék munkájában találtunk. A dolognak nem az a magyarázatja, hogy «Tisztelendő Tudós Urunk» ismerte volna Hans Sachsot, hanem az, hogy mind a kettő szorosan ragaszkodván a Biblia szövegéhez, tényleg oda illik a felvonások szerinti beosztás, a hová azt Hans Sachs, cselekvénye új és új fordulataira tekintettel, gyakorlott kezével helyezte.)*

*) L. Esther im deutschen und neulateinischen Drama des Reformations-

A magyar Eszther-dráma szereplő személyei ezek: *Asverus* király. — *Vasthi* királyné. — *Eszther*. — *Mardokeus*. — *Hámán*. — Felesége: *Zeres*. — *Biktán*. — *Téres*. — *Secretarius*. — *Szolga*. — *Két követ*. — *15 tanácsos*. — Több zsidó és több asszony.

A drámát magát 4 csoportkép köré foglalva, 4 felvonásra lehet osztani.*) Az *első csoportkép* központjában az engedetlen Vasthi áll. Megaláztatik. A király új házastársat keres és a föl-vonuló asszonyok csoportjából Eszthert választja ki. Eszther itt még néma személy. [1—38. versszak.] A *második csoportkép* főszemélye Mardokeus, ki fölfedi Biktán és Téres árulását. Eszther szerepet játszik. A bérgyilkosok vallatása, kivégzése. [39—58. versszak.] A *harmadik csoportkép*ben Hámán ármánya a földolog. Mardokeus Eszther pártfogását kéri ki. Eszther és a zsidók. A király elfogadja Eszther ebédre hívását. Hámán és Zeres párbeszéde. A *negyedik csoportkép*ben a király a főszemély és Eszther. A király Mardokeust megjutalmazza. Eszther lakomája és Hámán bűnhődése.

Lehetséges, hogy a lakoma-jelenet, ha a kiállításra különös súlyt fektettek, ezt a 4-ik csoportképet két részre tagolta, de ez oly lényegtelen, hogy a 4 felvonásra való felosztás mellett bizvást megmaradhatunk.

A dráma szerkezetét tehát így képzeljük:

	1. jel. 1—6. versszak a Király és tanácsosai	} Eszther Könyve I. Rész.
	2. „ 7—8. „ Vasthi Királyné	
	3. „ 9—11. „ Király és tanácsosai	
Első	4. „ 12. „ Követek	
Felvonás	5. „ 13—29. „ Király és 7 tanácsosa	
	6. „ 30—33. „ Király, Vasthi, 8-ik tanácsos	
	7. „ 34—35. „ Király, 9-ik tanácsos	
	8. „ 36—38. „ Király, Eszther, 10-ik tanácsos.	

tionszeitalters. Eine litterarhistorische Untersuchung von *Rudolf Schwarz*. Oldenburg u. Leipzig. Év nélkül. (Az Előszó kelte 1894. februárius.) 8-r. 6+1—276 l. Nachtrag [külön íveken] 277—307. I. V. ö. Comedia Die gantze hystori der Hester zu recedirn, hat XIII person unnd drey actus. stb. 4—9. lap.

A Schwarz könyvében tartalmilag is közölt Eszther-drámák egyikéhez se hasonlít a miénk. A Hans Sachs-féléhez csak külső hasonlóság fűzhető.

*) Hans Sachs-nál ugyan csak három felvonás van jelezve, de a harmadikban Változás fordul elő s így az is tulajdonképen négy részre tagozódik.

	1. jel. 39—43. versszak Mardokeus, 11-ik tanácsos	} Eszther Könyve II. Rész.
Második	2. „ 44—45. „ Eszter, 12-ik tanácsos	
Felvonás	3. „ 46—48. „ Eszter, Király	
	4. „ 49—55. „ 13, 14, 15-ik tanácsos, Biktán, Téres	
	5. „ 56—58. „ u. azok és a Király.	
	1. jel. 59—62. versszak Hámán, Király	} Eszther Könyve III., IV., V. Rész.
Harmadik	2. „ 63—64. „ Hámán	
Felvonás	3. „ 65—70. „ Mardokeus és több zsidó	
	4. „ 71—74. „ Eszter és a zsidók	
	5. „ 75—79. „ Király, Eszter	
	6. „ 80—84. „ Hámán, Zeres	
	1. jel. 85—89. versszak Király, Secretarius, Hámán	} Eszther Könyve VI—VII. Rész.
Negyedik	2. „ 90. „ Hámán és Zeres	
Felvonás	3. „ 91. „ U. a. és szolgál	
	4. „ 92—97. „ Király, Eszter	
	5. „ 98—99. „ u. azok, Hámán, Lakoma.	

Az Epilogus tán ötödik felvonás számba mehetett, midőn az életben maradt egész személyzet fölvonult és tán ugyanaz, a ki a «Bé-Köszöntő Versek» elmondta, a darabból következő erkölcsi tanulságot is összefoglalta a — gyöngébbek kedvéért szép versekben.

De ez az Epilogus más tekintetben figyelemre méltóbb. Olyan gondolatot visz be a mi Eszther-drámánkba, s tán ez bizonyít legfőképen eredetisége mellett, mely a Schwarz által ismertett Eszther-drámák egyikében sincs benne. *A magyar dráma Esztherje az ártatlanul szenvedett, de utóbb királyi székre méltónak talált árva sorsát jelképezi. Ő a más ajtaján «vintörgő árva», ki sir «gyakorta, ülve, kelve, járva», «mert tudta, hogy még csak a neve is árva».** Isteni félelmét, alázatosságát, állhatatosságát megjutalmazta az Úristen és ezzel is bizonyította, hogy atyja a benne bizó árváknak. Mardokeus bűnhődésében is nem egyedül a kevély meg-

*) Ezt a képet nem értjük. Dr. J. A. H. Heyse szerint (Allg. Fremdwörterbuch. Elfte Auflage. Hannover 1853) Eszther valószínűleg persa eredetű szó és annyit jelentene mint zöldelő myrtus. Mások szerint értelme: Csillag (i. h. 309. l.). Eszter árva voltáról l. Eszter könyve II. R. 7. vers.

alázását látja, a ki a másnak ásott verembe maga esik bele, hanem az árva üldözőjének büntetését, ki kardot rántott ellene. A legérdekesebb tehát e dráma azon tanulsága, hogy az Úristen az árva nevelőjét, pártfogóját jutalom, üldözőjét büntetés nélkül nem hagyja menekülni. E népmesei indíték beleszövése kiváló érdeket és eredetiséget kölcsönöz a magyar Eszther-drámának, mely egyéb szempontokból is megérdemli, hogy a végleges elkallódástól megmentsük és íróársainkat hasonlók gyűjtésére serkentsük.

Irodalmunk a Kákonyi Péter ily című művén: Az Asverus királyról és az Istenfélő Eszther királyné asszonyról való histórián kívül (1544*) csupán még egy Esther-históriát ismer a kolozsvári névtelentől (1577),**) de Esther-drámát egyet se. Annál becsesebbé válik tehát ez a mi Eszter-drámánk, mert egyetlen adalék a nyugat-európai nemzetek nagy számmal lévő Eszther-drámáinak történetéhez.

* * *

Alább közlendő drámánknak az eredeti kéziratban nincsen czime, de az Epilogusban elmondottak alapján nyugodt lélekkel adhatjuk neki ezt a címet:

Asverus király és Eszther az árva.

Béköszöntő Verseik. I. Sam. X.

1. Az Isten hegyén volt régen az iskola
A Próféták egész Serege ott vala
Ott az Ifjúságot Istenes dolgokban
Neveltették oktatták a tudományokban.
2. Ippen akkor mentek ki az iskolából
A Próféták mikor Saul út jártából
és (sic) Isten hegyéhez el-közelítene.
Im az Úrnak Lelke (sic) ott rá ki öntötte.
3. Azonnal ott Saul, minden (sic) félre téve
Meg változván mint egy más emberré leve

*) Régi Magyar Költők Tára. Szerk. Szilády Áron, II. V. ö. Szegő Arnold ezikkével: A Jövő ez. hetilap 1897. évi 10-ik számában.

**) Toldy Ferencz: A magyar költészet története. Második javított kiadás, Pest 1867. 167. lap.

- Nem keresi többé Attya számarait
hanem Prófétálja az Isten titkait.
4. Valaki e dolgot látja, a' vagy halja
Isten munkájának ésméri és valja
Ezt mondják magok közt tsudálkozván nagyon
talám Saul is a' Próféták közt vagyok.
 5. E mondás azután példa beszédé lett
Úgy hogy ha valaki valami illyest tett
Azt szokták mondani mosolygva 's bátran
talám Saul is a Próféták közt vagyok.
 6. Illyen apró Próféták serege nagyon
Ezen [a] kis Péczy kerek*) hegy oldalán
Kik ide küldettünk [a] hegy oldalában
A Tudományoknak szép oskolájában.
 7. Le jöttünk Sereggel mi is im a' hegyről
Akarnók ha tudnók Prófétálni egyről
Számot adni arról a milt itt tanultunk
ha benne vagy kívül az Oskolán jártunk.
 8. Nem tudunk mi úgy talám Prófétálni
hogy azt kelljen minden embernek mondani
talám mi is a Próféták között vagyunk
erről valami kis jelt ha lehet hagyunk.
 9. De jobb az embernek magát meg alázni
Azután másoktól föl magasztaltatni
Mi is még mint gyenge necendék Dedlok
Fakadóban lévő szép oltovány ágak
 10. Botsánatot kérünk előre is arról
ha szégyennel kell *el menni e' Piartzrol*
Kiki mint gyengéket bennünk úgy ítéljen
A Szunyogból tsöbör vért ne várjon 's kérjen.
 11. Minden sorson renden lévő kegyes Népek
A' Nemesek s alsóbb koron álló hívek
Azt kérjük töletek 's békével halljátok
Minden kitsény hibát nagyra ne rójatok.
 12. Ha reménységteknek eleget nem teszünk
a' ditséretből úgy tsak kitsény részt veszünk
de ha a' tehetség tsak tsékély lészen is
A' Szándék ditséretett érdemel még is.
 13. Tisztelendő Tudós Urunkkal ezekben
Mind jó véget érünk, illyen esetekben
Nem fogy el Ő benne a' Tudomány ere
'S mind Mester Urunk mind magunk Mestere,

*) Törölve és fölébe írva e szó: hosszú.

14. A ki minket most is tudom hogy el nem hágy
Közülünk is senki ne légyen Puha 's lágy
Bátran és harsányon kiki megfeleljen
Az Isten bennünket erre rá segőljen.

I. N. I.

Király.

1. Én Asverus király örös örúimban
Mivel háború nints mostan országunkban
Egy dolgot végeztem el gondolatúmban
Ezt véghez is viszem nyugott napjaimban.
2. Száz és huszonhét tartományokkal bírok
Parantsolatokat azokban így írok
Tudjátok hogy most[an] örülök nem sírok
Minden fő rendeket most előmbe hívok.
3. Vendégséget adok, száz 80 Napokban
Meg mutatom minden kintsemet azokban
jó Éort töltogetnek minden Pohárookban
Mint a' Bachus Vendégének táborokban.
4. Az írásban pedig ez a' Törvény léssen
Senki az ivásra mást ne erőltessen
Nem embernek való tusch*) Notára inni
Az Ökörnek szokták, ha iszik fütyölni.
5. Országomnak azért mind főbb főbb rendei
Jertek elől minden Vezéri 's Tisztjai
Indiától fogva Szeretsony Országig
lakodalmaskodjunk egész virattáig.

Király Tanácsosai. (Sic)

6. Örökkén élj király, mi te hű Jobágyid
Parantsolatodra mint igaz szolgálid
Térd és fő hajtéssal itt mind megjelentünk
Hogy Parantsolatott reá tőled vottunk.

Vasthi Királyné Asszony.

7. Én is Vasthi Királyné hát fel öltözöm
Asszony Baráttimmal örömmel töltözöm

*) Hihetőleg: tus-t.

Vendégséget szerzek azoknak magammál
Mi se legyünk alább valók most másoknál.

8. Senki közületek semmire se agyjon
Köpütt, seprűtt, szapút mindent félbe hagyjon
Öltözetek hamar, legyünk tzifra tarka
Tánczollunk, ugorgyunk egyet mint a szarka.

Király.

9. No jó Tanácsosim Hertzegim, Hadnagyim
Persia Media Országai Vitézím
Mindon kintseimet meg nézegessétek
Nagy ditsőségemről hogy hírt tehessetek.

Tanácsosok.

10. Oh Felséges Király olly nagy a' te híred
Hatalmad országid hogy végig nem éred
Mi is hű szolgálid nagy boldogok vagyunk
hogy illy fejedelmet meg udvarolhatunk.

Király.

11. Nagy ditsőségemnek melly nagy légyen árra
Már láttatok de még egy nagy vagyon hátra.
Vasthi Királynét is, Deli formájában
hozzátok ki az Ország koronájában.

Két követek, a kik érte mentek.

12. Mi Felséges Király ime megfordultunk
Ránk bizott dolgokban híven el is jártunk
De Vasthi Királyné nem akart el jönni
Parantsolatodra 's nem tudtunk mit tenni.

Király.

13. Nagyon szégyenlem én ezt Király Jétemre
Hogy egy hitván Asszony az én beszédemre
ennyi ember előtt Parantsolatomra
El nem jött, 's nintsen itt most szolgálatomra.
14. Mindon Tanácsosim most ide jöjtek
Erre nekem hamar 's jól meg feleljetek
Mit kellene annak törvény szerént tenni
Kí a Király szavát így meri meg vetni?

Hét Tanácsosok rendjében. Első.

15. Ez felséges Király egy köz embernek is
Éktelen rútt dolog volna még annak is
ha a' Felesége így szégyenítettene
az emberek előtt, mint egy vázzá tenne.
16. Hát egy nagy hatalmu 's ditsőséges Király
A ki a' nép előtt mint egy Isten úgy áll
Ez által meg vették és léssen oltó
Mint a Szürös Kertben a Polyva és Otsó.

2. Tanácsos.

17. Sőt nem csak a' Király ellen vétett ezzel
A Királyné; hanem minden népek ellen
Mert ha majd meg hallják ezt egyéb Asszonyok
Szarvat vesznek ebből mind kitsinyek s nagyok.

3. Tanácsos.

18. Igenis majd meg sem maradhat a' háznál
A kuzskóba ülne, nem az Asztalánál
Sok jó Jámber férfi, ha ezt meg hallanák
A nagyra vágyódó pípés fő Asszonyokkák.
19. Majd sok jó férfitől oly szökat hallanak
A' mit az egyszeri emberről mondanak
Szóllok édes Feleségem hát mit tegyek
Mert bennem vagyok még a' férfi természet.

Negyedik.

20. Jobb az olyan szegény férfi ne is éljen
A Feleségétől a' ki mindig féljen
jobb annak bújosék, lentsét borsót mérjen
Haljon meg tavasszal több telet ne érjen.
21. Az én eszem szerént én ezt tanátsolnám
Ha Felséged kedvét hát meg nem bánthanám
Tessék a' Királynak Sententiát írni*)
Ugy színét soha sem fogja Vasthi látni!

Ötödik.

22. Én is azt tanátslom a magam részéről
Mert azt mondanák egy Királyi Fellségről

*) *tenni* szó kitorólva.

- hogy az álom szíjját az Asszonyoknak adta
'S maga olyan ember mint a' ruha baba.
23. Meg mutassuk méltán, hogy Firfiak vagyunk
Kotonozni rajtunk Asszonyoknak nem hagyunk
Az Asszony halgasson üljön a' Rókára
Ha Bozza [?] ki jön nézzen varrójára.

6. Tanácsos.

24. E szent szó így legyen az igazi tanács
Nints ebbe leg kisebb liha sem pedig gánts
Ha firfi vagy sokszor féket és zablát ránts
Az Asszony szájában, mint a tsipő kollánts.

7. Tanácsos.

25. Felségednek azért nem csak tanátsoljuk
Hogy így tselekedjék hanem kérjük s várjuk
Hogy e gonosz példát oltsa vagy el tiltsa
E botránkoztatást közülünk ki irtsa.

Kirdly.

26. Igen tetszik nékem e Tanács adástok
Azt tselekszem azért így legyen irástok
Minden népek az én egész országimban
E Parantsolatott vegyék házaikban
27. Én Asverus Király nagy kevelységéért
Vasthi Feleségemet rossz erköltséért
Örökre meg vetem és színem eleibe
Soha se jöhessen, legyen szám kivetve.
28. Minden Asszonyi rend ebből jól megértse
Az Urát mint illik fülle és bötsüllje
Minden firfi pedig a' maga házában
Uralkodjék 's legyen fej a' gunyájában.
29. Vessétek ki immár királyi házomból
Ama kevely Vasthit e' Lakodalomból
Soha én előmbe ő többé nem jöhet
Mivel így meg vetett akár hova mehet.

Egy Tanácsos mikor Vasthit kivetetik.

30. Be jól esik néki a' Király Asszonynak
Ugy kellett az édes jó komám Asszonynak

Ha itthon az Urát restelte betsülni
Most oda ki rá ér balhákat üldözni.

Király.

31. Ezek mind meg vagynak, már ötett meg öltük
A Gonosz Aszszonyon boszszunkat töltöttük
De ha el vetétek a Feleségemet
Adjtok mást érte, had töltsen kedvemét.

8. Tanácsos.

32. Oh Felséges Király könnyű mód lesz ebbe
Majd olajt töltünk mi a' szerelem sabbé
Tégyen most Felséged illetén rendelést
Szedjünk öszvő minden szebb szebb Leány-személyt.

Király.

33. Ezen is megnyugszom tsak hordjátok öszvő
A Leg szebb Lányokat ide egybe fűzvő
Se üljetek addig, se meg ne álljatek
E' Parantsolatban híven el járjatek.

9. Tanácsos.

34. A mint Parantsolta Felséged meg tettük
A szebb szebb Lányokat már mind öszve szedtük
Tesik a' Királynak benne válogatni
Mellyik fog tetszeni azt kell váloztani.

Király.

35. Jól vagyon, hozzátok elől most egyenként
Hadd nézem meg őket itt mind szemellenként
A ki nékem azok közül jobban tetszik
A' lesz a' Királyné koronában látszik.
36. Eszter talált kedvet én szemeim előtt
Ezt fel magasztalom már mindenek fölött
o' Lészen Királyné a' Vasthi helyében
Im koronát tészek most az ő fejében.
37. Ujra örüljensk most minden rendeim
Uri vendégeim, 's minden embereim
Ujra Lakodalmat szerzek most tinéktek
Uj Királynétok van, vig légyen Képetek.

10. Tanácsos.

38. Éljen a Királyné éljen a Király is
Mi se szomorkodjunk, legyőnk vigan mi is
Mert rút dolog volna akkor szomorkodni
Mikor a királya merünk vigadozni.

Mardokeus.

39. Egy titkot mondanék én Nagyság[ó]toknak
ha meg mondanátok Új Királynétoknak
A' pedig mondja meg azt ő Felségének
Míg jutalmát veszi ezen Hűségének.

11. Tanácsos.

40. Mardokeus kérünk itt bátor szívet végy
Ha mi titkos dolgot tudsz, oly hűséges légy
A Királytól abból semmit el ne titkolj
A mi gondunk lesz az (sic.) te semmit se búsúj.

Mardokeus.

41. Arra visz engemet már jó szívűségem
A Királyhoz való jobbágyi hűségem
hogy minden kart drága éltéből fordítsak
Titokban szívemen semmit meg ne tartsak.
42. Biktán és Téres a' király hofmesterei
Ajtón álló Laib guardista test őrzői
Magok között olyan tanácsot tartotak
A királyt meg öljék mert meg haragudtak.
43. E gonosz tanácsot azért meg mondjátok
Eszter Királynénak a' meg a' Királynak.

12. Tanácsos.

44. Éljen a Királyné rosz hírt hozunk néki
A Királynak gonosz két Hofmesterei
Tanácsot tartotak, hogy ötett meg öljék
De Mardokeustól ezt el nem rejthették.

Eszter.

45. Áldottak vagytok ti Királynak hívei
Kik előtt illy drága Uratok életi

- Most mindjárt el mégyek ezt be jelenteni,
A Királynak 's néktek jutalmat rendelni.
46. Örökkön élj Király ha meg nem bántolak
Hald meg 's vedd szivedre az én panaszomat
Jaj szólni sem tudok, döbög bennem a szív
Köztünk a' Gyilkosok tselédünk nints jó 's hiv.
47. Mardokeus nékem általam izeni
Hogy Biktán és Téres meg akarnak ölni
Vigyáz azért kérlek raám 's életedre
e gonosz dolognak járj mindjárt végtére.

A Király szólítja Tanácsosát.

48. Hamar szollítsátok e két gonosz szolgát
Törvény szerént jól meg vizsgáljátok dolgát
ha ki bizonyodik e' gonosz szándékjok
Semmit ne halladjon ő Sententiájok.

13. Tanácsos.

49. Oh ti boldogtalan gonosz tévő szolgák
A kik a' királynak őrzitek ajtaját
Nektek kelett valla életet menteni
Még ti akarjátok gyilkosul meg ölni.
50. Halál fiaí vagytok már nints kegyelem
de [ha] meg valjátok egy kis engedelem
talám meg lesz Biktán azért orro kérlek
Vald meg akartál ő király ölni kérlek?

Biktán.

51. Ártatlan vagyok én ezen gonoszságtól,
Még hajam szála is ment e' rossz szándéktól

14. Tanácsos.

52. Még is kénszerítlek téged Biktán vald meg
ha tagadod Sulosb büntetés lesz tud meg.

Biktán.

53. Átokra s más egyéb szókra nem fakadok
de igaz ügyömben bízok, hát tagadok
Mindent az irigyek a' mit rám költettek
Híremben Nevemben illy szörnyen megölték.

15. Tanácsos Téreshez.

54. Az Isten és Király előtt Téres vald meg
Lelked esméretét többet ne terheld meg
Mi vitt arra, hogy szivedben el tőkéljed
Hogy a' Királyt gyilkos kezekkel meg öljed.

Téres.

55. A' nagy Udvarokon sok az irigy ember
A' józan hir költő annyi mint a' Tenger
Ők keverték minket [most] e' gonosz hirbe
hogy fertőzni akartunk királyi vérbe.

Király.

56. Ti mind sunyatóló rossz lány Birák vagytok
A gonosz tévőknek még sok időtt hagytok
hogy gondolhassanak új gonoszságokat
melyekkel fődözzék új gonoszságokat.
57. Ide Profós hóhér vasat pengessetek
Kezekre Lábakra, bilintset vessetek
Revid Sententia kell illy gonoszoknak
Akaszszátok fára például másoknak.
58. Ez egész történet a krónika könyvben
megirattassék hogy azt minden időben
A Maradékink is láthassák 's meg tudják
A' Tselédjektől is magokat meg ojják.

Hámán.

59. Mivel engem Felséged úgy fel magasztalt
Minden Tiszteidnél fölőbb rendelt Asztalt
Én is Felségedhez hű akarok lenni
Tanácsommal hasznót is akarok tenni.
60. Vagyon Felségednek tágos Országiban
Egy különös Nemzet Széllal határiban
Ezek mind törvénnyel mind egyéb szokással
Különbeznak minden néptől s polgársággal.

Király.

61. Ine itt a Gyűrűm potsételd meg véle
A Parantsolatott, 's úgy tselekedj véle

A mint néked tetszik (sic) én mind meg fogadom
A pénzt mellyet ígörsz azt is Néked adom.

62. Ezek nagy kárára vagynak az Országnek
ha úgy tetszik (sic) azért, adj helyt e' Tanátsnak
Adj Parantsolatot, hogy el vesztessenek
Én tíz ezer Talentumot adok néked.

Hámán.

63. Susában, és minden Városban' s faluban
A' hol Zsidók laknak egész Országunkban
Egy Nap van rendelve mind elvesztésekre
Kiki készen légyen mind öldözésekre.
64. E Parantsolatot a Király hirdeti
Maga Gyürojével meg-pötsélteti
Minden hű Jobbágyit általam ínteti
hogy e' napra készen légyen vir ontani!

Mardokeus, több Zsidók.

65. Jaj nekünk, jaj nekünk szegény Zsidó Nemzet
Oda vagyunk ha csak a' ki mindent vezet
A' Jákob Istenne rajtunk nem könyörül
Ki az ártatlannak el vesztén nem örül.

E. 3 [?].

66. El-végeztetett, hogy mind meg öletessünk
Egy bizonyos Napon mind el töröltessünk,
De az Isten hiszem még meg bolondítja
Hámán rossz tanátsát fejére fordítja.

Több Zsidók sírnak.

67. Seregeknek Ura Nagy hatalmas Isten!
Sem Mennyen sem földön kívüled több nintsen
A' ki a' veszébből ki szabadíthasson
ebben reméltelen módott mutatthasson.

— 4.

68. Szánd meg minnyájunkat, keserű sírását
Az édes Anyának sűrű könyhullását,
Ó Gyermekéikért Nagy Szív szakadását
A böltső-belének ártatlan sírását.

Mardokeus.

69. Várjatok legyetek csak jó reménységgel
Kérjétek az Istent a' lesz segítséggel
bátor ki van reánk rendelve az halál
A' szabadításban még is módot talál.
70. Majd tudtára adom Eszter királynénak
Hogy nemzetségünknek mint ő magájénak
Légyen Párt fogója 's azon esedezők
A' király előtt, hogy éltünk meg tartassék.

Eszter.

71. Az Árvát igazán még az ág is huzza
A' Nyomorúságot egész fülig uszszá
én is ilyen voltam de el változtatta
Isten én sorsomat, 's méltóságra hozta.
72. E méltóság velem meg úgy nem osztott
Mint a' kikben a' vér, majd vízzel változott
Sír a' Lélek bennem, kedves nemzetemért
Magam is kész lézsek meg halni ezekért.
73. Tudjátok illy szokás vagyon a Királynál
Hogy Senki hivatlan az ő ajtójánál
meg nem jelenhetik 's az Arany veszéjét
ha reája nem nyújtja el veszi életét.
74. De meg keményíttem most még is szívemet
Markomban hordozom értetek éltemet
talám úgy meg áldja Isten szám beszédét
Hogy meg hajtom véle a' Királynak szívét.

Király.

75. Kedvet találtál te én szemeim előtt
Minden egyéb Királyné Aszszonyok előtt
Mi a' kívánságod én meg nem tagadom
Országom felét is ha kéred meg adom.

Eszter.

76. Nintsen nem is lehet olly nagy kívánságom
Csak ez egybe vagyon nálad instállásom
Tessék Felségednek holnap hozzám jönni
Az én ebédemre Hámánt is el hívnál.

Király.

77. Jól vagyok ebben is leszek tetszésedre
El mégyek Hámánnal a' te ebédre.
Nem tagadhatom jó üzött eszem iszom
De most is eszembe van a' tegnapi szom
78. Kérjen az Eszter királyné a' mi tetszik (sic.)
Országom feleig néki meg adatik.

Eszter.

79. Ha kedvet találtam ma Felséged előtt
Legyek oly szerentsés mindennek felőtt
Hogy a' Király holnap is én hozzám jöjjön
Ebédre s Hámánnal asztalomnál üljön.
Akkor ki jelentem, mi kívánságom lesz
Ha Felséged újra Gratiájába vesz.

Hámán, Zeresnek az ő Felesége.

80. Jó lehet én első vagyok a' Királynál
Holnap is ő véle ülök egy asztalnál
Az egészségemért a' Király ma ivott
Ebédjére Eszter holnap is hívatott.
81. Ditaóságem 's kintsem elég sok 's nagy vagyok
De e' még mind kevés e' gyötör bánt nagyon
Egy kedves óráim sints' rám sem jön az álom
Valamfg a' Zsidó Mardokeust látom.
82. Mert ez a' Goromba fel sem kél előttem
Noha az országban senki sints' fölöttem.
Mikor ki s bójárok a' Király Házába
Ott áll mint egy törzsök annak kapujában.

Zeres.

83. Oh Szegény ember vagy könnyű arról tenni
egy hitván emberért nem kell boszorkodni
Akasztó-fát néki tsináltos mindgyárást
Holnap Mardokeust akasztasd rá bizvást.
84. Jó tanács ez mindjárt most ahoz kezdetek*)
Itt a' házam előtt oly fát készítenek
Mellynek ötven Singnyi lesz a magassága
Holnap azon lebeg a Zsidó foszlányga. (sic.)

* Ezt hihetőleg Hámán mondja.

Király.

85. Nem tudom hogyan van éppen nem alhatom
ez egész Éj tzaka gondoktól hányatom
Hozzatok elől most Kronika könyveket
Olvassatok abból szép történeteket.

Secretarius.

86. Mardokeus igaz halálos veszébből
A Király életét gyilkosok kezéből
Meg mentette lévén hű minden tsep-vérig
de jutalmat ezért nem látott mind eddig.

Király.

87. A' kinek a' király jeles érdemeért
Tisztességet akar tenni hűségéért
Mit kellene tenni az ilyen embernek
eszes tanátsoddal menyj végére ennek.

Hámán.

88. Szükség azt az embert királyi ruhában
Király Paripán és a' Koronában
A' Város Piartzán jól meg hordoztatni
Fő emberek által és azt kiáltatni
A' Firfinak dolga im illetén lézen
A' kinek a' Király tisztességet tézen.

Király.

89. Sies mind' e szerént tégy Mardokeussal
E' kapuban ülő Zsidó Férfiával.

Hámán, Feleségének panaszkodik.

90. Nem ehetem ma egy falat jó üzött is
Ma háborították meg az epémet is
Mert az Akasztó fa üressen maradt
Mardokeus Zsidó fel magasztaltatott.

Szolga, ebédre hívja Hámánt.

91. Már el készült Eszter királyné ebédje,
Hámán a' Királlyal ma is lesz Vendégje

Jöjjen azért Hámán a' Király mondattya
Eszter a' Levesét már ki tállattja.

Király.

92. Tegnap a' Királyné nékem azt fogadta
Kívánságát hogy ma ki nyilatkoztattja,
Királyi számból én semmit el nem veszek.
Valamit kér mindent azonnal meg teszek.

Eszter.

93. Ha kedvet találtam ma szemeid előtt
Oh Király ez egyért én mindenek felött
Könyörgök előtted, hogy nemzetségemet
tartsd meg Országodban az én életemet.
94. Én magam is igaz Zsidó Nemzett vagyok
bennem a' Szívbeli fájdalmak olly nagyok:
Hogy meg-halni én is minden órán készen
lészek Nemzetemmel ha egy Sír el vészen.
95. Mert el-töröltetünk majdan egy órában
Ha Felsőged Szíve ideje korában
rajtunk nem könyörül és e' szörnyű romlást
el-nem távoztattja a' sok vér ki onlást.

Király.

96. Ki lehetne az a' gonosz 's maga meg hitt
A' kit az ő szíve illy rossz szándékra vitt
Távol légyon tőlem, hogy így förtöztessém
Ártatlan vérről, hogy kezemet így fössem.

Eszter.

97. A' mi ellenségünk im e' gonosz Hámán
e' gonosz színt mutat Országján, Homlokán
meg nem elégszik Nagy Méltóságival
Hanem ártatlan vért szomjuhoz torkáival.

Hámán.

98. Felsőges Királyné, bocsásd meg véttkemet
Vétkeztem; de kérlek tartsd meg életemet
Nemzetséged ellen még nem is gondolok
Soha gonoszt, csak most múljék el e' dolog.

Király.

99. Nem lehet kegyelem néked e' gonoszért
Mind tiz faddal szenvedj e' nagy bűnért
Azon fa lesz néktek az Akasztó fátok
Mardokeusnak a' mellyet tsináltatok.

Epilogus.

1. Áldott légyon az Úr a' ki meg halgatta
Szegény Népét halál torkából ki hozta
A' Szegényt a' Porból így föl magasztalta
Az Árvát Királyi székre méltóztatta.
2. A' kevélyt ellenben meg szégyenítette
A' melly vermet úsott, abba be vettete
Innét meg tanuljuk melly igaz [az] Isten
előtte egy jó el felejt[et]ve nintsen.
3. Eszter más ajtaján Vintörgő árva volt
A' szeméről a' könyv hidd el sokszor le folyt
Sirt szegény gyakorta ülve, kelve, járva
Mert tudta hogy még tsak a' neve is árva.
4. Isteni félelmét állhatosságát
A' nagy Isten az ő alázatosságát
Meg jutalmazta, és itt is meg mutatta
hogy a' benne bizó árváknak Ő Attya.
5. Mardokeus tanít, hogy az árvát ne bántsd
Ellene kardodat hüvelyéből ne rántsd
Inkább nevelője légy 's párt fogó Attya
ezt jutalom nélkül az Isten nem hagyja.